

Az igaz szenvedése

Czövek
Tamás

Hogyan teljesíti be Jézus szenvedéstörténete az Írásokat?

A panaszszoltárokról tanulva diákjaim olykor felvetik, hogy az Újszövetség nem használja őket, az csak a hálaadást, dicsőítést ismeri, tehát az Újszövetség népeként nekünk sem kell e szoltárokkal imádkoznunk. Ez volt az egyik ok, hogy tollat ragadtam. A másikat az az elterjedt felfogás szolgáltatta, amely az Újszövetségben található ószövetségi idézeteket a szövegösszefüggésből kiragadott, ugródeszkaszerű igazolásokként olvassa. Az Újszövetséget e két szempontból tanulmányozva meglepő eredményre juthatunk. Ha teológusok számára nem is tartogatnak sok újdonságot az alábbiak, azon reményben osztom meg mégis, hogy segíteni fogják a bibliaolvasót mind a szoltárok, mind Jézus szenvedése, váltsága megértésében. Emellett talán az Ó- és Újszövetség közötti kapcsolat is világosabb lesz a nagypénteki árnyék sötétjében.

A panaszszoltárok

A szenvedéstörténetben több szoltáridézettel találkozunk. Ezek megértéséhez érdemes az újszövetségi szoltáridézetek értelmezését, majd a panaszszoltárok felépítését szemügyre venni.

A hagyományos értelmezés

Paul BEAUCHAMP összefoglalása jellegzetes a tekintetben, hogy az evangéliumok (konkrétan János evangéliumáról beszél) hogyan idézik a szoltárokat: „Az említett hasonlóságok közül néhány általánosságnak tűnik: a jó barát árulása, az indokolatlan gyűlölet az igaz ember ellen, a büntetésben részesülő szomszédja, sőt a ruhák elosztása is az örök között. Ezrével voltak emberek, akik ezt megszenvedték Jézus előtt is, hiszen a szoltárok valóságos szenvedéseket énekelnek meg. Mások, és mennyien, Jézus után szenvedték meg mindezt.” Mivel tehát az ábrázolás számtalan emberre illik, igazából azon csodálkozhatunk, hogy az evangélisták Jézusban látták beteljesedni az ószövetségi szövegeket. „Legyünk őszinték: nagyon szubjektív dolgokról van szó.” (2013, 42–43. o.) Beauchamp őszintén foglalja össze a hagyományos vagy populáris értelmezés gyengéjét: ha ugródeszkeként használjuk az Ószövetséget, bármit bizonyíthatunk. Önhibáján kívül Beauchamp már nem érte meg az új értelmezési paradigma megszületését.

Ószövetségi elbeszélések és témák az Újszövetségben

Bár korábban is voltak értelmezések, amelyek a szenvedő Jézust az igaz izraeli szenvedőként igyekeztek magyarázni, a motívum és az értelmezés a '80-as években kapott teológiai megalapozást.¹ Ekkortól egyre több olyan tanulmány látott napvilágot, amelyek az ószövetségi idézeteket új fényben látták. Richard Hays, David Instone-Brewer, Tom Wright és még sokan mások nem véletlenszerű idézeteket, hanem egy ószövetségi elbeszélésre való tömör utalást látnak az ószövetségi idézetekben; nem ugródeszkat, hanem inkább légifolyosót (remélem, megfelelő képet választottam). Az előbbi csak ideiglenes és korlátozott célokat szolgál, míg az utóbbiban maradván – bár az láthatatlan – a repülőgép célba ér.² Ha tehát az Újszövetség csak egy-egy verset is idéz, az nem összefüggéséből kiragadott, hanem a szerző az egész szövegösszefüggésre, implicit elbeszélésre gondol, amit az első olvasók is jól értettek, hiszen abban éltek.

Az 1. századi zsidóság számára elsősorban a teremtés és a szövetség (és ez utóbbival kapcsolatban a kiválasztás) elbeszélése volt meghatározó: a világot Isten jónak teremtette, és áldásaiban akarta részesíteni. Ám az megromlott, Isten eredeti jó tervétől elhajlott. Isten mégsem adta fel tervét, hanem először egy családra (Ábrahám), majd egy nemzetre, Izraelre és a vele kötött szövetség révén az egész világra ki akarta árasztani áldásait. Izraelt Isten azért választotta ki, hogy áldását közvetítse a világ felé. Ha ez nem is explicit, implicit módon számtalan újszövetségi szakasz mögött ezen elbeszélés vagy annak egy fejezete áll.³

Az elbeszélésen belül vannak kisebb, de nem kevésbé jelentős elbeszélések, témák. A szövetség elbeszélésének egyik témája az igaz szenvedése. Az igaz ártatlanul szenved üldözést, gúnyt, halálos fenyegetést; szövetséges istenéhez kiált, aki meghallgatja és megszabadítja. E témára írt változatok a panaszszoltárok. Szemléltetésként a 22. zsoltárt vegyük.

A zsoltár első 19 verse a zsoltáros szorult helyzetét írja le. Nehéz helyzetében (1–14) minden reményről lemondott (15–16); ráadásul ellenségei rátámadtak (17–19). Isten iránti hűsége és mellette való kitartása jeleként Istenhez fordul szabadításért (20–22), és a szabadításban való biztos reménység jeleként ígéretet tesz, hogy Isten népének közösségében a szabadítás nagy tetteit fogja hirdetni (23–27). Sőt arra számít, hogy Isten segítségével olyan látványos lesz, hogy az egész föld Isten előtt fog leborulni (28–32) (BLOMBERG 2007, 99. o.).

Ha viszont nem egyszerűen kiragadott idézetek az evangéliumokban a zsoltárversek, hanem azokon keresztül az egész zsoltár megszólal, ez kulcsot kínál a szenvedéstörténet értelmezéséhez. Elsőként azt figyelhetjük meg, hogy a szenvedéstörténetekben idézett zsoltárok egytől egyig panaszszoltárok. Ez természetesen nem meglepő egy ártatlanul meghurcolt ember történetében. Lássuk hát, hogyan épülnek fel a panaszszoltárok.

A panaszszoltárok felépítése

Ha nem is azonos sorrendben és mindig ugyanazon elemekből, a panaszszoltárok visszatérő szerkezeti motívumokból épülnek föl (ehhez lásd BRUEGGEMANN 1984, 54–57. o.).

¹ Korábbi értelmezésekhez lásd pl. GESE 1968; REUMANN 1978.

² HAYS 1983-as doktori dolgozata tekinthető úttörőnek (védés időpontja 1981), amelyet több hasonló tanulmánya követett. Talán a legfontosabb: HAYS 1989. Lásd még INSTONE-BREWER 1992; WRIGHT 1996. A listát hosszan lehetne folytatni.

³ Ehhez lásd WRIGHT 1992, 244–279. o.; 2005, 21–39. o.

1. *Megszólítás.* Isten megszólítása, amely személyes és sokszor bensőséges. Ennek alapja a Jahve és népe közti szövetség, amely Jahve szabadító beavatkozásán, az exoduson nyugszik.
2. *Panasz.* Az ártatlanul szenvedő igazat kigúnyolják, megalázzák, üldözik, életére törnek. Az igaz e helyzetben szövetségesehez, Jahvéhoz kiált, ügyét elé tárja. A panasz célja a panaszos tarthatatlan és reménytelen helyzetének ecsetelése, amely lehet betegség, fenyegetettség, életveszély, börtön, kiközösítettség.
3. *Kérés.* A panaszos ügyét Istenre bízva vár segítséget és igazolást. Mindkettő fontos. A panaszra épülő kérés mindig konkrét és sürgető. Az igazolás célja nem pusztán annyi, hogy „nekem volt igazam, nem neki”. A gúny és üldözés révén egyrészt a gonosz és istentelen akarata érvényesült, másrészt a panaszos számkivetett és elszigetelt lett, Izrael szövetséges közösségéből kirekesztett. A kérés célja tehát az is, hogy a kibillent világrendet Isten helyreállítsa.
4. *Meggyőzés.* Hogy ügyéhez megnyerje, a panaszos érvekkel – gyakran túlzó nyelvezettel – igyekszik a szövetségeseire hatni: próbálja Istent meggyőzni és tettekre sarkallni. A zoltáros érvelése és az isteni szabadításban való reménysége az Isten irgalmában és igazságosságában való mély meggyőződésre épül. Isten irgalma, Izrael iránti szövetségi hűsége, elkötelezettsége, igazsága pedig a szövetség fenntartása és ezáltal hűsége bizonyítása. Természetes, hogy az imádkozó meg van győződve igazságáról, ártatlanságáról, egyébként érvei és kérése erejét veszti.
5. *Igazságszolgáltatás.* A várt segítség és igazolás jegyében az érveket gyakran kíséri a zoltáros kérése, időnként átok formájában, hogy Isten büntesse meg üldözőit.
6. *Hálaadás.* A panaszszoltárok olykor hálaadással zárulnak, amelyben az üldözött dicséri Istent a remélt vagy tapasztalt szabadításért.

A panaszszoltár lehet az egyén, de lehet a közösség imája is. Némi módosulással, de az ismertetett motívumokkal találkozunk a Golgotán is.

Jézus szenvedése és az Írás beteljesedése

A zoltáridézetek

Ószövetségi és zoltáridézetekből korábban sem volt hiány, és Jézus szenvedése már elfogatása előtt megkezdődött (lásd Mt 26,38.59 – Zsolt 42,6 és 27,12; Jn 13,18 – Zsolt 41,10). Ám a Golgotára érve a Zsoltárok könyvére való utalások oly mértékben megszorodnak, hogy kijelenthető, az evangéliumok szenvedéstörténetében a zoltárok hatása mellett minden másé eltölpül, beleértve Ézs 53-at is.⁴

Mt 27,34-ben azt olvassuk, hogy miután Jézust megfeszítették, „*epével kevert bort adtak neki inni*”. Epével kevert bort a kivégzendők fájdalmainak csillapítására adtak rabbinikus források tanúsága szerint. Jézus ezt visszautasítja: öntudata teljes birtokában akar szenvedni (FRANCE 1985, 395. o.). Ugyanakkor az epizód Mátét a 69. zoltárra emlékezteti (Zsolt 69,22): „*Ételembe mérget tettek, szomjúságomban ecettel itattak.*” A zoltáros ellenségeitől zaklatást és gúnyt szenved, a zoltáridézet az ellenséges indulat és megalázás elszenvedésére utal (GUNDRY 1967, 202. o. 6. jegyz.). Ezt a folytatás is alátámasztja, ahogy látni fogjuk.

⁴ REUMANN 1978, 40. o. Érdekes módon Ézs 53 az evangéliumok szenvedéstörténetének mai értelmezéseiben jóval hangsúlyosabb, mint a zoltárok.

Mátét követve a második a Zsolt 22,19-re való utalás: „*Megosztoznak ruháimon, köntösömrre sorsot vetnek.*” Ez az egyetlen zsoltáridézet, amelyet nemcsak a három szinoptikus (Mt 27,35; Mk 15,24; Lk 23,34), hanem János is idéz, nagyobb figyelmet szentelve az esetnek, mint a többi három (19,23–24).

A kereszten függő Jézust az írástudók és a vének így gúnyolják (Mt 27,42–43): „*Másokat megmentett, magát nem tudja megmenteni. Ha Izráel királya, szálljon le most a keresztről, és hiszünk benne! Bízott az Istenben, szabadítsa meg most, ha kedveli őt; hiszen azt mondta: Isten Fia vagyok.*” Ez világos utalás Zsolt 22,8–9-re: „*Gúnyolódnak rajtam mind, akik látnak, ajkukat biggyeszti, fejüket csóválják: Az Úrra bízta magát, mentse hát meg őt, szabadítsa meg, hiszen kedvelte!*” Ha nem is ennyire világosan, egy másik panaszzsoltárra, a 109-esre is utalhat (109,25): „*Gyalázatos lettem az emberek előtt, néznek rám, és fejüket csóválják.*” Mt 27,46-ban (vö. Mk 15,34) Jézus szó szerint idézi Zsolt 22,2-t: „*Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?*” Nem meglepő módon ez már a második utalás a 22. zsoltárra.

Ahogy Jézus szenvedése a végéhez közeledik, a gúnymotívum felerősödik. Amikor közvetlenül halála előtt Jézus szomjúságra panaszkodik, „*[e]gyikük azonnal elfutott, hozott egy szivacsot, megtöltötte ecettel, nádszárra tűzte, és inni adott neki*” (Mt 27,48; vö. Jn 19,29; lásd Zsolt 69,22). Bár ez feltehetőleg az irgalom jele, a többiek kapva kapnak az alkalmon, hogy Jézust gúnyolják (Mt 27,49): „*Hagyd csak, lássuk, eljön-e Illés, hogy megmentse őt.*”

Végül Lk 23,46-ban Jézus e szavakkal leheli ki lelkét: „*Atyám, a te kezébe teszem le az én lelkemet!*” Ezzel Zsolt 31,6-ot idézi (LXX): „*Kezre bízom lelkemet, te váltasz meg engem, Uram, igaz Isten!*”

A szenvedő igaz: a zsoltáridézetek és az idézett zsoltárok

A három idézett zsoltár (22; 31; 69) mindegyike ellenséges erőszak és támadás miatti panasz. A panasz kiváltója az állandó és heves gúny és rágalom, az igazságtalanság elszenvedése, a szomjazás, kiszolgáltatottság, tehetetlenség, a testi-lelki kínok, és mindennek tetejébe Isten tétlensége.

A zsoltáros és Jézus szenvedése közti némely párhuzam igazán találó. Kiszolgáltatottságát és a halál elkerülhetetlenségét mi sem fejezi ki jobban, mint a ruhákon való osztozkodás. A vallási és világi hatóságtól elszenvedett gúny és rosszindulat a szenvedő és szomjazó kínjait csak fokozza. Lehetne találni másokat is. 22,13.17 arról panaszkodik, hogy bikák/bivalyok, illetve kutyák vették körül. Az előbbieket tiszta, az utóbbiak tisztátalan állatok lévén alkalmas metaforái a Jézus halálában részes zsidó és pogány hatalmaknak. De ha valami, a Zsolt 22,17 („*átlyukasztották kezemet, lábamat*”) igazán illik Jézus kínhalálára. Ám furcsa módon a versre nincs explicit utalás. Mivel azonban Jézus szenvedéstörténete implicit módon feltételezi az Ószövetségből jól ismert szenvedő igaz témáját, a mintaolvasó (lásd ECO 1995) az egész 22. zsoltárt hallja, a 17. verssel együtt.

Ez a lényeg: az evangélisták nem találó párhuzamokat kerestek az Ószövetségből Jézus messiási voltának igazolására (a legtöbb keresztre feszítettre illenek a leírtak), hanem az Igaz Szenvető arcképét akarták megfesteni. Nem minden motívum és párhuzam egyformán világos vagy szükségszerűen tudatos a szerző részéről, de minden jel arra mutat, hogy az evangélisták Jézus szenvedését a panaszzsoltár műfajának segítségével értelmezték.⁵ Jézus szenvedéstörténete nem más, mint implicit panaszzsoltár.

⁵ WATTS 2007, 235. o. Watts ezt a megfigyelést csak Márkról teszi, de a többi evangélistára is áll.

A módosított panaszszoltár

Lukácsot követve Jézus első szava a kereszten az Atyához intézett imádság: „*Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.*” (Lk 23,34) Utolsó leheletével is Atyjához imádkozik (Lk 23,46): „*Atyám, a te kezébe teszem le az én lelkemet.*” E két ima keretezi a kereszten szenvedő szavait. Feltűnő módon azonban míg Jézus utolsó szavai panaszszoltárból származnak, az elsők nem. A panaszszoltárokból (így például a 69-ben is) soha nem találunk ellenségért mondott imát, ehelyett Isten büntetésének kérését vagy átokmondást. A 109. zoltár botránykő az újszövetségi hívő számára: hogyan kívánhatja Krisztust követő ember ellensége halálát, és mondhat átkot nemcsak rá, hanem utódaira is? BRUEGGEMANN joggal tekinti a megfogalmazott bosszúvágy miatt „rendkívüli módon problémás” zoltárnak (1984, 81. o.).

Ám Jézus módosítja a panaszszoltárok ismert szerkezetét és így teológiáját, s ezzel új gyakorlatot teremt.⁶ Ezzel nemcsak saját tanításához hű – azaz imája összhangban van az evangéliumok Jézus-képével (lásd Lk 11,4; Mt 5,44; 11,29) –, hanem már kivégzése előtt felmenti bűnbánatra képtelen ellenségeit.⁷ A megbocsátással egész Izraelt meghívja az új szövetségbe.

Valószínűleg nem csak ebben az egy tekintetben módosította Jézus szenvedése a panaszszoltár teológiáját. Watts szerint ugyan nincs perdöntő bizonyítékunk, de úgy tűnik, a kortársak számára elképzelhetetlen volt, hogy a Messiás szenvedjen. Ahogy Márk (és a többi evangélista) a 22. zoltárt a szenvedő Jézusra alkalmazza, az példa nélküli. Isten a Messiás szenvedése által váltja meg népét, ami egyúttal megelőlegezi az ártatlanul szenvedett szolga igazolását (WATTS 2007, 236. o.).

Mindez új megvilágításba helyezi, hogyan teljesedett be Jézusban az Írás.

„...hogyan beteljesedjék az Írás”: a verstől a zoltárig, a zoltártól a Szentírásig

Az evangéliumokban nemritkán találkozunk az értelmező megjegyzéssel, hogy a feljegyzett eseményekkel az Írás teljesedett be. János szenvedéstörténete például három ízben is utal erre (19,24.28.36).

Fentebb amellet érveltem, hogy az evangéliumok ószövetségi idézeteit nem kiragadott mondatokként, hanem összefüggésükben kell olvasnunk, a verset a zoltárral együtt. A zoltáros eredetileg nem Jézusról beszél – azaz szavai nem jövendölések –, hanem saját magáról. Minden panaszszoltár egyúttal azonban a szenvedő imádsága, a zoltáros és minden ártatlanul szenvedőé. Így azok beteljesedtek a zoltárosban, Ézs 53 szenvedő Szolgájában (akárki is az), nem utolsósorban magában Jézusban, az ártatlanul szenvedőben, majd Krisztus szenvedő követőiben. A 22. zoltárt olvasva egyúttal láthatjuk azt is, ami Jézusra a meghurcolás után várt: Isten igazolta őt a feltámadással, s ezzel Jézusnak adatott minden hatalom mennyen és földön, amit hirdetni kell minden népnek (Mt 28,18–20; vö. Zsolt 22,28–32).

⁶ A teljesebb képhez hozzátartozik, hogy az Újszövetség – csakúgy, mint az Ószövetség – két egymással feszültségben álló nézetet képvisel az „ellenség” sorsáról. Olykor szomszédos szakaszokban találjuk ezeket. Egyrészt számít Isten igazságos beavatkozására, hogy a gonoszt megbüntesse, másrészt a gonosz megtérésében, a szövetséghez való csatlakozásában, s így a szövetség áldásaiból való részesedésében is reménykedik.

⁷ Lk 23,34a hiányzik több régi kéziratból. Eredetisége mellett érvel többek közt MARSHALL 1978, 867–868. o.; JOHNSON 1991, 376. o.; PAO–SCHNABEL 2007, 396. o.

Ám attól, hogy egy vers, szakasz vagy bibliai könyv illik rá, Jézus még nem teljesíti be az Írásokat. Hogyan teljesedik be hát az egész Ószövetség Krisztusban? Az egyház kezdettől fogva úgy olvasta a Zsoltárok könyvét, mint amely előre mutat, s számtalan utalást és próféciaát tartalmaz Jézusról. Ennek azonban nem az az oka, hogy néhány kiragadott zsoltárvers illik Jézus életének bizonyos eseményeire: a 2. zsoltár megkeresztelésére, a 22. halálára, a 47. mennybemenetelére, a 72. igazságos uralmára. Nem, a zsoltárok Jézusra mutatnak, mert a Jézus előtt megfogalmazott váradalmak és remények Jézus életének és halálának ítéletében és irgalmában találkoztak.

Többről van szó tehát, mint a Zsoltárok könyvének krisztologikus értelmezéséről. Ha beszélhetünk a zsoltárok történetéről, az Jézusban teljesedett be. E történet arról szól, ahogy a teremő Isten hatalomra jutott és uralkodik mennyen és földön, miután orvosolta a világban uralkodó megannyi zűrzavart, igazságtalanságot és sérelmet, amikor az idő és tér egy pontján egyszer s mindenkorra magára vette azokat. A történet rosszakaratú emberekről szól, akik hazugságot suttognak, kelepçét állítanak, az igaz életére törnek; álmatlan éjszakákról és a fájdalom könnyeiről, halálról és feltámadásról szól.

A zsoltárok furcsaságához tartozik, ahogy az évszázadok szenvedései és félelmei egyetlen helyre és pillanatba sűrűsödnek, amikor azok már oly elviselhetetlen erősségűvé fokozódnak, hogy maga a Zsoltárok könyve is halálsikollyá lesz. Izrael sikolyává, Ádám és Éva sikolyává, sikollyá, amely paradox istentiszteletként kérdi: Istenem, miért hagytál el? És ezek után természetesen a Zsoltárok könyve az igazolás, a drámai megújítás és helyreállítás, a csodálatos szabaddítás és vigasztalás története is. Ezek a történetek a zsoltárokból mind egymás mellett találhatóak, gyakran ugyanazon zsoltárban. A Zsoltárok könyvének keresztény olvasata tehát nem abban áll, hogy ügyes módon elcsenünk a héber Bibliából néhány témánkba vágó sort, hanem hogy a nagy Történet részeként olvassuk, amelynek részeseivé válhatunk.⁸

Ahogy láttuk, Jézus utolsó szavai Lukácsnál Zsolt 31,6-ból származnak. A zsoltárt követve Jézus Isten kezébe teszi életét, tőle várja, hogy igazolja őt. A jelenlevők számára Jézus halálával világos lett, hogy Isten nem hallgatta meg őt. Ám a feltámadással Isten igazságot szolgáltat. A feltámadás azonban nem pusztán az ártatlanul szenvedő Szolga igazolása. Jézus feltámadásában ószövetségi váradalmak, próféciaák válnak valóra. Ezt Ezékielen fogom szemléltetni. A könyv vége a fogságból hazatérő, megújított Izraélről szól. A 36. (és részint a 38–39.) részben a megtisztított és hazatért nemzetet látjuk, a 37-ben pedig Isten lelke Izraelt megeleveníti, és helyreállítja Dávid házáat. Az utolsó rész (40–48) prófécia a helyreállított és az egész világot Isten áldásában részesítő jeruzsálemi templomról. Izrael helyreállításának tehát több vonatkozása kap hangot. A Jézus korabeli zsidóság a Messiástól a fogság (értsd: a római elnyomás) végét várta. Jézus viszont nem Rómát, hanem a bűnt látta a fő ellenségnek, ettől szabadított meg. A dávidi dinasztia helyreállítása szintén új értelmet nyer: Jézus uralkodik Izrael, sőt az egész világ felett, de nem a politika hagyományos eszközeivel. Feltámadása Izrael feltámadásának és megújulásának záloga. Emellett Jézus feltámadásával Izrael vallásának központja már nem a jeruzsálemi templom, hanem maga a Messiás. Ám a Szentlélek kiáradásával a Messiás követői közvetítik Isten áldását a világ népeinek.

Jézusban Izrael ősi reménységei teljesednek be: a Messiás halálával Izrael bűnei bocsánatot nyernek, így vége a „babiloni fogságnak”; a Messiás feltámadásával Izrael nemzete támad fel; Isten igazolja szövetséges népét, valóra váltva a szövetségi ígéreteket; beköszönt a Messiás uralma, ezzel pedig az utolsó idők, amikor a Szentlélek kiárad, és a Messiás uralma alatt zsidók és pogányok egy népként tisztelik a teremő és megváltó Istent. Mindez Isten ártatlanul szenvedő Szolgája által, aki hű és engedelmes maradt szövetséges istenéhez a halálig. Az Ószövetség megannyi várákozása, prófécija Jézus Krisztusban ily módon ért csúcspontjához.⁹

⁸ E három bekezdéshez lásd WRIGHT 2014, 30–35. o.

⁹ Ehhez lásd Wright idézett írásait.

További panaszszoltárok az Újszövetségben

Jézus első követői hitték, hogy a feltámadással Izrael helyreállítása, a Szentlélek megígért kitöltése és a világ újjáteremtése megtörtént. Jézus feltámadásával a Lélek által részeseivé váltak Isten új teremtésének. Ám hogy minden újjá lett (lásd 2Kor 5,17), az nem jelentette számukra, hogy az új teremtés maradéktalan részesei. A régi, megváltásra szomjazó világ továbbra is tapasztalati valóság volt: Heródes és Pilátus továbbra is hatalmon volt, a megszálló római légiónok továbbra sem kesztyűs kézzel bántak a lakossággal, és még mindig a korrump szadduceus főpapság irányította a Templomot. A Messiás-hívók az ősi zsoltókat, beleértve a panaszszoltárokat is – gyakran új „feldolgozásban” – továbbra is imádkozták (lásd WRIGHT 2014, 111–112. o.).

Jézus szenvedéstörténete nem egyedülként, kivételesen használja a panaszszoltárt az Újszövetségben. A Római levélben például Pál többször is utal a Zsoltárokra. Róm 9,36 Zsolt 44,23-at, Róm 11,9 Zsolt 69,23-at idézi.

Az Apostolok cselekedeteiben szemléletes példáját találjuk annak, hogyan merítették a Messiás első követői az Ószövetségből. Miután Pétert és Jánost a vallási hatóságok elbocsátják, a jeruzsálemi gyülekezet így imádkozik: „*Urunk, te teremtetted az eget és a földet, a tengert és mindent, ami bennük van, te mondtad a Szentlélek által Dávid atyánknak, a te szolgádnak szájával: »Miért tombolnak a népek, és a nemzetek miért terveznek hiábavalóságot? Felkeltek a föld királyai, és a fejedelmek megegyeztek az Úr ellen és az ő Felkentje ellen.« Mert a te szent Szolgád, Jézus ellen, akit felkentél, valóban megegyezett ebben a városban Heródes és Poncius Pilátus a pogányokkal és Izráel népével, hogy végrehajtsák mindazt, amiről kezed és akarated előre elrendelte, hogy megtörténjék.*” (ApCsel 4,24–28)

A Teremtő megszólítása után a gyülekezet előadja panaszát (a meggyőzéshez implicit érveket használ): az elszenvedett igazságtalanság nemcsak ellenük, hanem Isten elleni támadás is. Ezután következik a kérés: „*Most pedig, Urunk, tekints az ő fenyegetéseikre, és add meg szolgáidnak, hogy teljes bátorsággal hirdessék igédet; nyújtsd ki a kezedet gyógyításra, hogy jelek és csodák történjenek a te szent Szolgád, Jézus neve által.*” (ApCsel 4,29–30)

Ebben az az érdekes, hogy egy eredetileg Messiás-zsolttárt (2. zsolttár) panaszszoltárrá alakít, és azt a helyzethez illő módon módosítja.

A panaszszoltárok használata tehát egyáltalán nem állt távol az első keresztényektől. Olykor ismert panaszszoltárokat idéztek, máskor „hozott anyagból” új panaszszoltárt szerkesztettek, mindig a helyzetnek megfelelően.

Az Újszövetségtől nemcsak hogy nem idegen a panaszszoltár, hanem természetesen használja azt. Az ószövetségi elbeszélést és témát (szövetség; a szenvedő igaz) ismerve ez természetesen. Ez újabb ékes példa az Ó- és Újszövetség közti folytonosságra. Emellett a szenvedő igaz nem csak a panaszszoltárok kedvelt témája. Isten szenvedő Szolgája (pl. Ézs 53) a szenvedő igazzal rokon téma, és így értelmezendő.

Egy szövegösszefüggésből kiragadott idézet, még ha az szent is, ritkán győz meg bárkit.¹⁰ Remélem, sikerült bemutatnom, mennyivel gazdagabb olvasatot eredményez, mennyivel biztosabb megérkezést, ha az ugródesztkát repülőgépre cseréljük. Bár reménységem szerint világos volt, hadd hangsúlyozzam: *nem* amellezt érveltem, hogy Jézusban nem teljesedtek be a zsolttárok és ószövetségi írárok. Inkább új összefüggésbe igyekeztem helyezni, *hogyan* teljesedett be az Ószövetség a Messiásban. A szövegösszefüggést és az ószövetségi témákat komolyan véve az Írás a szemünk láttára fog megnyílni. Az Újszövetséget így olvasva feltárul előttünk az Ószövetség teljes gazdagsága.

¹⁰ *Nota bene:* Több egyházatya (például Alexandriai Kelemen) szintén ugródesztkaként használt görög filozófusokat, amikor például Platón műveiben az Atyára és Fiúra, illetve a Szentháromságra tett utalásokat talált.

„Ha a Zsoltárok könyve egyfajta szent helyet teremt, ez a hely az, ahol ünneplés és fájdalom az egy Isten hatalmas szeretetében és jelenlétében egybekapcsolódik.” (WRIGHT 2014, 112. o.)

Hivatkozott művek

- BEALE, G. K. – CARSON, D. A. (szerk.) 2007. *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament*. Baker, Grand Rapids; Apollos, Nottingham.
- BEAUCHAMP, Paul 2013. *A zsoltárok világa*. Bencés Kiadó, Pannonhalma. (Napjaink teológiája 20.)
- BLOMBERG, Craig L. Matthew. In: BEALE–CARSON 2007, 1–109. o.
- BRUEGGEMANN, Walter 1984. *The Message of the Psalms. A Theological Commentary*. Augsburg, Minneapolis.
- ECO, Umberto 1995. *Hat séta a fikció erejében*. Európa, Budapest.
- FRANCE, R. T. 1985. *The Gospel According to Matthew. An Introduction and Commentary*. IVP, Leicester; Eerdmans, Grand Rapids. (Tyndale New Testament Commentaries.)
- GESE, Hartmut 1968. Psalm 22 und das Neue Testament. Der älteste Bericht vom Tode Jesus und die Entstehung des Herrenmales. *Zeitschrift für Theologie und Kirche*, 65. évf. 1–22. o.
- GUNDRY, Robert H. 1967. *The Use of the Old Testament in St. Matthew's Gospel*. Brill, Leiden. (Novum Testamentum Supplement 18.)
- HAYS, Richard B. 1983. *The Faith of Jesus Christ. The Narrative Substructure of Galatians 3:1–4:11*. Scholars Press, Chico. (Society of Biblical Literature Dissertation Series 56.)
- HAYS, Richard B. 1989. *Echoes of Scripture in the Letters of Paul*. YUP, New Haven.
- INSTONE-BREWER, David 1992. *Techniques and Assumptions in Jewish Exegesis Before 70 CE*. Mohr & Siebeck, Tübingen. (Texts and Studies in Ancient Judaism 30.)
- JOHNSON, Luke Timothy 1991. *The Gospel of Luke*. Liturgical Press, Collegeville. (Sacra Pagina 3.)
- MARSHALL, I. Howard 1978. *Commentary on Luke*. Paternoster, Exeter; Eerdmans, Grand Rapids. (New International Greek Testament Commentary.)
- PAO, David W. – SCHNABEL, Eckhard J. Luke. In: BEALE–CARSON 2007, 251–414. o.
- REUMANN, John H. 1978. Psalm 22 at the Cross. Lament and Thanksgiving for Jesus Christ. *Interpretation*, 28. évf. 39–58. o.
- WATTS, Rikk E. Mark. In: BEALE–CARSON 2007. 111–249. o.
- WRIGHT, N. T. 1992. *The New Testament and the People of God*. SPCK, London. (Christian Origins and the Question of God 1.)
- WRIGHT, N. T. 1996. *Jesus and the Victory of God*. SPCK, London. (Christian Origins and the Question of God 2.)
- WRIGHT, N. T. 2005. *Paul. Fresh Perspectives*. SPCK, London.
- WRIGHT, N. T. 2014. *Finding God in the Psalms. Sing, Pray, Live*. SPCK, London.

Csővek Tamás Budapesten a Pünkösdi Teológiai Főiskolán és a Wesley János Főiskolán tanít ösztöndíjas tudományokat. Református teológiát Budapesten tanult. Magiszteri fokozatát a georgiai Columbia Theological Seminary-n (1997), doktori fokozatát a Walesi Egyetemen szerezte (2002).